

Insatser för individer med mer omfattande funktionsnedsättningar

Strategiplan för boende, arbete, sysselsättning och fritid i Umeå kommun 2015-2019

Dokumentnamn: Strategiplan för boende, arbete, sysselsättning och fritid i Umeå kommun 2015-2019		
Dokumentansvarig: Viviann Dannelöv Nilsson, bitr. socialdirektör		Dokumentdatum: 2015-03-25
Godkänd av: Individ- och familjenämnden, 2015-03-25 § 46	Version: 1.0	Reviderad:

Innehållsförteckning

Inledning	3
Samhällets utmaningar.....	3
Kollektivt ansvarstagande, individanpassning och ökade krav	3
Evidensbaserad praktik – nya krav på arbetsmetoder och kompetens.....	4
Ny teknik och nya kommunikationssätt	4
Inkludering, antidiskriminering och mångfald	5
Nya sätt att möta medborgarnas behov	5
Strategiplanens mål	5
Uppdrag och syfte.....	6
Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.....	6
Socialtjänstlagen.....	6
Kunskapsinhämtning	7
Strategier	8
1. Goda levnadsvillkor	8
2. Individen i fokus.....	9
3. Samarbete kring individen.....	10
Arbetet framåt och uppföljning.....	11

Inledning

Grunden för Umeå kommuns strategier för boende, arbete, sysselsättning och fritid är FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Sedan januari 2009 har Sverige förbundit sig juridiskt att följa innehållet i konventionens artiklar. Grundtanken i reglerna är delaktighet och jämlikhet för människor med funktionsnedsättning inom samhällets alla områden. Konventionen skapar inga nya rättigheter i sig, utan syftar till att undanröja hinder för att personer med funktionsnedsättning ska kunna åtnjuta sina mänskliga rättigheter. FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, är även vägledande i arbete. Denna innebär fokus på barnets bästa och alla barns möjligheter till utveckling, delaktighet och inflytande i hälso- och sjukvård och socialtjänst.¹

Konventionernas innehåll omsatta i svensk lag bland annat genom Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) samt Socialtjänstlagen (SoL).

Samhällets utmaningar

Den demografiska utvecklingen i Sverige och flertalet andra länder i västvärlden innebär att befolkningen blir allt äldre något som innebär ökade påfrestningar inom såväl kommunal vård- och omsorg, sjukvård och de sociala försäkringssystemen. En annan väsentlig utmaning är det generationsskifte på arbetsmarknaden som kommer att ske under perioden 2015-2025 då äldre generationer ska ersättas av yngre personer.² Samtidigt vet vi att det är en utmaning att hitta rätt personal och få människor att utbilda sig inom vård- och omsorgsområdet. Vi vet att de ekonomiska utmaningarna kommer att öka i framtiden för såväl det offentliga samhället som för den enskilde med funktionsnedsättning. Redan idag tillhör dessa individer en särskilt ekonomiskt utsatt grupp.

Vi vet även att brukar-, patient och anhörigföreningar, men även andra idéburna organisationer är viktiga aktörer kring den enskilde och att dessa även står för såväl fritidsaktiviteter som för arbets- och sysselsättningstillfällen. Den idéburna sektorn och civilsamhället har traditionellt varit bra på att identifiera och tillgodose behov där det offentliga samhället har brustit eller saknat kompetens. Det är inte heller säkert att myndigheter och kommuner ska arbeta med alla frågor och aspekter runt individen där detta görs bättre av andra aktörer.

Kollektivt ansvarstagande, individanpassning och ökade krav

Under de senaste decennierna har samhället rört sig mot en ökad individualisering samtidigt som det fortfarande finns stora behov av kollektivt ansvarstagande. Våra medborgare är starka individualister som samtidigt anser att människor gynnas mer av samhälleliga lösningar än att var och en sköter sitt.

¹ Socialstyrelsen (2014)

² Sveriges Kommuner och Landsting (2012), *Vägval för socialtjänsten*

I takt med att samhället utvecklas och levnadsstandarden ökar ställer kommunmedborgarna allt högre krav på samhällets välfärdstjänster. Den servicenivå som tidigare generationer var nöjda med är idag utgångspunkt för medborgarnas förväntningar på samhällelig service.

I takt med att medborgares och anhörigas kompetens och engagemang ökar ifrågasätts också nuvarande utbud av insatser från det offentliga samhället. Den ökade levnadsstandarden och behovet av individuell anpassning innebär att det i framtiden inte är standardiserade lösningar som efterfrågas. Något som ställer krav på utveckling av nya former att möta medborgarnas behov i socialtjänstens verksamheter.³

Evidensbaserad praktik – nya krav på arbetsmetoder och kompetens

Forskning och utveckling innebär att tidigare sanningar omkullkastas och att nya former av vård- och omsorgsinsatser möjliggörs. Forskning och tillämpning av dessa forskningsrön innebär att nya metoder för att habilitera och rehabilitera personer med funktionsnedsättningar ständigt utvecklas. För att möta medborgare och deras anhöriga som har hög kompetens och tydliga förväntningar på individuell anpassning av vård- och omsorgsinsatser ställs krav på kommunen att ständigt arbeta med att utveckla arbetsmetoder som baseras på forskning och beprövad erfarenhet.⁴

Evidensbaserad praktik kommer också att spela en allt viktigare roll för att individer med funktionsnedsättning ska kunna leva ett självständigt liv där den enskildes resurser tas tillvara. Det är även viktigt att de som arbetar runt människor med funktionsnedsättning har och får den kompetens som behövs samt ständigt har möjlighet till vidareutveckling i sitt yrke.

Ny teknik och nya kommunikationssätt

Teknik- och kommunikationsutvecklingen går snabbt framåt. Framväxten av välfärdsteknologi och utvecklingen av nya tekniska- och kommunikativa hjälpmedel har de senaste åren tagit fart i Sverige och övriga världen. Denna utveckling skapar stora möjligheter och förutsättningar för den enskilde att med stöd av tekniska hjälpmedel och nya kommunikationstekniker stärka sin förmåga att leva ett självständigt liv. Idag har många medborgare och deras anhöriga hög kompetens inom området, de vet vilka produkter och tjänster som redan finns och vad som väntar bakom hörnet.

Utvecklingen inom detta område kommer att få direkta inverknings på socialtjänstens verksamheter. I bedömningen av behovet av insatser kommer socialtjänsten att behöva väga in vilka tekniska hjälpmedel den enskilde har tillgång till och behöver. De medarbetare som möter individen ska ha kompetens och förståelse för hur de kan nyttja tekniken som en del i det dagliga arbetet. Det är avgörande att komma ihåg att mötet mellan personal och vård- och omsorgstagare är bärande i det sociala arbetet.

³ Sveriges Kommuner och Landsting (2012), *Vägval för socialtjänsten*

⁴ ibid

Den tekniska utvecklingen kan innebära många nya möjligheter till nya och spännande arbetsmetoder, bättre livskvalitet och bibehållen självständighet hos den enskilde. Samtidigt kan det leda till att förväntningarna på vad samhället ska bistå med ökar och till en ökad segregering mellan de som har kunskap och ekonomiska förutsättningar och de som inte har.⁵

Inkludering, antidiskriminering och mångfald

Att ifrågasätta normer innebär att tillgängliggöra vardagsmönster och livsvillkor i samhället för alla medborgare. Det innebär inte att det är de enskilda personerna som ska normaliseras utan att det är miljö och förutsättningar som begränsar som ska förändras. Många personer med funktionsnedsättning möter ofta olika former av segregering i samhället.

En ökad inkludering, antidiskriminering och mångfald i samhället är viktiga områden med syfte att nå en ökad jämlikhet, delaktighet och inflytande. Målet är att alla ska kunna utnyttja 100 % av sin egen förmåga. Det är även viktigt att stimulera den enskilde att hitta vägar till en social gemenskap för att bryta ett eventuellt utanförskap.

Nya sätt att möta medborgarnas behov

Behovet av individuell anpassning och kollektivt ansvarstagande samt tillgången till ny teknik och nya evidensbaserade arbetsmetoder innebär både stora utmaningar och stora möjligheter för målgruppen. Utmaningen består bland annat av att ställa om och utveckla det stöd som ges idag så att det motsvarar framtida behov inom ramen för den finansiering som står till förfogande från stat och kommun. Samtidigt ger ökad kunskap om vad som stärker individens egen förmåga tillsammans med ökad kompetens och tekniska lösningar möjligheter att utveckla befintliga och nya sätt att tillgodose behov av boende, fritid, sysselsättning och arbete.⁶

Strategiplanens mål

Strategiplanen ska syfta till att förverkliga socialtjänstens mål samt den lagstiftning som finns på området. Den övergripande målsättningen med strategiplanen är ett eget boende och självförsörjning.

”Socialtjänsten ska stärka den enskildes förmåga att leva ett självständigt liv”

Mål 1, Umeå kommuns uppdragsplan

”...främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet [...] Målet skall vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra.”

5§ i LSS

⁵ Sveriges Kommuner och Landsting (2012), *Vägval för socialtjänsten*

⁶ ibid

Uppdrag och syfte

Socialnämnden beslutade i januari 2013 att en strategi kring insatser i form av boende, arbete, sysselsättning och fritid för personer med funktionsnedsättning i Umeå kommun ska utformas. Målsättningen är att strategiplanen ska utgöra en grund till kommande lokal-, kompetens- och teknikförsörjningsplaner. Den ska även visa på utvecklingsområden inom områdena sysselsättning, fritid och kultur. Socialnämnden beslutade i december 2013 att strategin även ska utgöra en grund för en utvecklad samverkan med berörda delar av Individ- och familjeomsorgen, skolverksamheten och barn- och ungdomspsykiatri.

Strategiplanen vänder sig till målgrupperna med:

- Intellectuella funktionsnedsättningar
- Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar
- Fysiska funktionsnedsättningar och förvärvade hjärnskador
- Psykiska funktionsnedsättningar

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

Det övergripande målet med lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) är att den enskilde får möjlighet att leva som andra.⁷

För den som tillhör en personkrets enligt lagens definitioner finns insatserna, personlig assistans, avlösarservice, korttidstillsyn, korttidsvistelse, boende i familjehem eller i bostad med särskild service för barn, ungdomar eller vuxna. I insatserna bostad med särskild service för barn, ungdomar eller vuxna ingår omvårdnad, fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter.⁸

Socialtjänstlagen

Socialtjänstlagen (SoL) anger att socialtjänstens mål är att främja människornas ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och att de är aktiva deltagande i samhällslivet. Socialtjänsten ska under hänsynstagande till individens ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser. Verksamheten skall bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.⁹ Har du en funktionsnedsättning kan du ansöka om bistånd enligt SoL för att uppnå en skälig levnadsnivå.¹⁰

⁷ Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

⁸ Socialstyrelsen (2014)

⁹ Socialtjänstlag (2001:453)

¹⁰ Umeå kommun (2014)

Kunskapsinhämtning

Strategierna har arbetats fram efter insamlande av kunskap, erfarenheter och goda exempel genom ett seminarium i hösten 2013 med företrädare för kommunens verksamheter, andra kommuner, landstinget, politiker samt brukar- och anhängorganisationer. Utöver detta har en remissomgång med tillhörande dialogträffar hållits under sommaren och hösten 2014 med brukar- och anhängorganisationer samt berörda interna och externa aktörer.

Strategier

Umeå kommuns strategier för boende arbete, sysselsättning och fritid kring insatser för individer med mer omfattande funktionsnedsättningar innebär att definiera vad goda levnadsvillkor innebär, att sätta individen i fokus i de insatser kommunen erbjuder samt att samarbeta runt individen för att nå gemensamma mål. De tre strategierna; Goda levnadsvillkor, Individen i fokus samt Samarbeta kring individen har formulerats så att de alla inrymmer aspekter av boende, arbete, sysselsättning och fritid.

1. Goda levnadsvillkor

Kommunen har möjlighet att göra tolkningar av vad som menas med goda levnadsvillkor och det är därför nödvändigt att i bred och återkommande dialog med brukar- och anhörigorganisationerna definiera vad och vilka insatser som leder till goda levnadsvillkor i Umeå. Individen ska också göras delaktig i denna process. Målet för alla hjälp-, stöd-, rehabiliterings- och habiliteringsinsatser är att alla individer med mer omfattande funktionsnedsättningar ska kunna leva ett gott liv.

I arbetet med att definiera vad goda levnadsvillkor innebär i Umeå bör fokus vara att möjliggöra individens självbestämmande och rätt till ett självständigt liv. På samma sätt är det angeläget att kommunen tydliggör vilka förväntningar individen kan ha på kommunen och vilka förväntningar kommunen har på den enskilde. För att detta ska vara möjligt behövs befintliga arbetssätt och förhållningsätt förändras och kompetensen höjas inom området.

Enligt SoL 5 kap. 7 § ska alla personer som inte klarar av ett arbete erbjudas en meningsfull sysselsättning. Vad gäller boende ska samma möjligheter gälla att få ett bra boende som passar den enskilde som för alla medborgare. Det handlar även om att tillgängliggöra olika fritidsaktiviteter oavsett om individen bor i ett gruppboende eller i ett ordinärt boende.

Fritiden är frivillig och ska främja möte med andra samt innehålla aktiviteter som stimulerar olika sinnen och ger plats för demokratiska processer.

Strategin uppnås genom att:

- Alla insatser ska syfta till att individen ska kunna leva ett fullvärdigt och självständigt liv.
- Alla individer ska i så stor utsträckning som möjligt vara självförsörjande.
- Det ska vara tydligt vilka förväntningar individen kan ha på kommunen och vilka förväntningar kommunen kan ha på individen.
- Arbetssätt och förhållningsätt förändras och kompetensen höjs inom området.
- Tillgången till modern teknik och hjälpmedel säkras.

2. Individen i fokus

Varje individ ska ha största möjliga inflytande och medbestämmande över stödet som ges. Socialtjänstens mål syftar till att stärka den enskildes förmåga att leva ett självständigt liv. Ett större fokus ska läggas på rehabiliterande och habiliterande insatser. För att klara av detta och möta de krav och önskemål som målgruppen ställer idag och i framtiden behövs fler flexibla lösningar där individen står i fokus och har möjlighet att göra egna val.

Den ökade individualiseringen i samhället innebär ett minskat kollektivt förhållningssätt vilket innebär att Umeå kommun ska erbjuda flexibla lösningar anpassade efter individens egna behov och önskemål. Det handlar även om att stimulera individen att stärka sina egna förmågor. Stödet ska anpassas efter behov och aktuell efterfrågan. Samhället kan då använda resurserna på ett flexibelt sätt med nöjda självständiga individer.

Strategier för boende inom detta område innebär att hitta långsiktiga boendelösningar som klarar föränderliga behov och utveckla fler typer av boendeformer. En del i att möjliggöra detta är att ge tidig information till unga och deras vårdnadshavare om möjligheterna till bostad via bostadskö samt de boendelösningar som socialtjänsten kan tillhandahålla.

Kommunen ska arbeta med att stödja initiativ som syftar till att alla ska ha ett arbete, t.ex. genom den stödstruktur för socialt företagande som redan finns på plats. Vad gäller fritidsaktiviteter så behöver information om fritidsutbudet i Umeå bli bättre.

Strategin uppnås genom att:

- Individen ska ha inflytande och medbestämmande över det stöd som ges och bara få en insats när personen begär det.
- Den enskilde ska ha en individuell genomförandeplan som ska syfta till ett självständigt liv.
- Större fokus läggs på rehabiliterande och habiliterande insatser.
- Utbudet av fritidsaktiviteter tillgängliggörs och aktuellt stöd ska syfta till att möjliggöra en meningsfull fritid.
- Uppmunta socialt företagande och alternativa sysselsättningsformer.
- Insatserna ska förändras när individens behov ändras.

3. Samarbete kring individen

För att leva upp till ambitionerna att främja goda levnadsvillkor med individen i fokus krävs dels ökad kompetens och dels ett ökat samarbete kring individen. Det handlar både om att hitta konkreta samverkanslösningar för att använda resurserna på bästa sätt, t.ex. internt inom kommunen, men även om att odla ett synsätt där samarbete och samverkan sker för att insatserna kring individen blir så bra som möjligt. Ett led i detta är att ha en helhetssyn kring individen. Ett gott samarbete kring individen förutsätter att denne är involverad. Vilka som är viktiga i ett sådant samarbete är beroende av vilket behov av stöd och insatser som individen har. Ett gott samarbete kan spela en avgörande roll för individens utveckling och förmåga att leva ett självständigt liv. Genom tidiga insatser med ett förebyggande och förberedande synsätt kring individen ökar självbestämmandet och självständigheten för den enskilde.

Kommunen ska samverka med brukar-, patient- och anhörigorganisationer. Samverkan innebär att organisationerna i ett tidigt skede ges möjlighet till inflytande över beslutsprocessen samt får stöd från kommunen för att kunna medverka. När en insats rör ett barn ska barnet få relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter. Samordning av insatser från flera huvudmän runt individen ska göras när behov uppstår. Detta finns stadgat i såväl socialtjänstlagen, hälso- och sjukvårdslagen och LSS. Den individuella planen som lagstiftningen ställer krav på kan omfatta flera insatser från en eller flera huvudmän. Kommunen har då ett särskilt ansvar att samordna de insatser som tas upp i planen.

Med ett ökat samarbete kring individen mellan olika vård- och omsorgsgivare och andra myndigheter i samråd med den enskilde kan rätt beslut fattas och insatser sättas in där helheten skapar förutsättningar för att individen ska kunna leva ett gott liv. En del i detta handlar om att vara steget före med tidig information och på så sätt möjliggöra en tidigare planering runt personen.

Strategin för boende handlar om att öka samarbete med bostadsföretag och fastighetsägare för att kunna erbjuda bättre och flexiblare boendelösningar för den enskilde. Vad gäller sysselsättning, arbete och fritid så handlar det om att utveckla samarbetet med relevanta aktörer för att förbättra individens möjligheter till såväl arbete som fritidssysselsättning.

Strategin uppnås genom att:

- Kompetensen ökar för att tillmötesgå individens behov.
- Samarbetet med viktiga aktörer runt individen tillsammans med individen förbättras.
- Arbetet med tidiga insatser med ett förebyggande synsätt kring individen ökar.
- Kommunen har ett särskilt ansvar att samordna insatserna kring individen.
- Samverkan förbättras med brukar-, patient- och anhörigorganisationer.
- Förbättra samarbetet med bostadsföretag och fastighetsägare för att kunna erbjuda bättre och flexibla boendelösningar för den enskilde.
- Fokus ligger på ständig utveckling och förbättringar som utgår från evidens och aktuell forskning.

Arbetet framåt och uppföljning

Umeå kommuns strategier för boende, arbete, sysselsättning och fritid ska resultera i en konkret aktivitetsplan som antas av individ- och familjenämnden inför varje verksamhetsår. Strategierna ska även ligga till grund i arbetet med att revidera lokal-, kompetens- och teknikförsörjningsplaner inom socialtjänsten. En uppföljning av själva strategiplanen ska ske innan periodens utgång 2019.